

Основна частина колекції зберігається у спеціалізованому, частково обладнаному приміщенні (Васищево), на полицях, документи розташовано за інвентарними номерами. Нормативні вимоги щодо зберігання (відносна вологість 45—65%, оптимальна — 55%, температура — 18°C) не виконуються у повному обсязі; в зимовий період не працює система опалення. Окремі (незначні за обсягом) частини фонду розміщено в інших, частково обладнаних приміщеннях. Спеціалізації зберігання особливо рідкісних та цінних видань немає. Фізичний стан документів загалом задовільний, однак є екземпляри, які потребують реставрації, уражені грибок.

Висновки. Маючи унікальні фонди книжкових колекцій медичних видань від XVI століття до найновіших документів, профільні бібліотеки є джерелом пізнання історії української науки, відродження духовних цінностей нашої держави. Перспективним напрямом є робота з інформаційного, методичного й організаційного забезпечення виявлення та збереження книжкових пам'яток і колекцій книгозбірень медичних вишів та ХНМБ Харкова.

Список використаної літератури

1. Березюк Н. М. Бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за 200 лет (1805—2005) / Н. М. Березюк, І. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. — Харків : Тимченко, 2006. — 390 с.
2. Довідка про склад та стан збереження книжкового фонду комунального закладу охорони здоров'я "Харківська наукова медична бібліотека" / уклад.: І. Я. Лосієвський, Т. В. Костюкевич; ХДНБ ім. В. Г. Короленка, НБ ХНМУ. — [Харків], 20.07.2012. — 4 с.

3. Корж А. А. Харьков как центр медицинской науки / А. А. Корж // Международный медицинский журнал. — 2004. — № 3. — С. 6—7.
4. Костюкевич Т. Унікальні колекції у фонді Наукової бібліотеки ХНМУ / Т. Костюкевич // Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 90-річчю Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету, Харків, 27 жовтня 2010 р. — Харків : ХНМУ, 2010. — С. 49—52.
5. Мисько Я. В. Харківська наукова медична бібліотека: 150 років на службі медичної науки та охорони здоров'я / Я. В. Мисько // Харьковское медицинское общество / под ред. проф. Н. И. Хвисьюка, проф. С. Д. Шевченко. — Харьков : Новое слово, 2011. — С. 415—420.
6. Харківський інститут удосконалення лікарів: до 75-річчя заснування / Ред. колегія: М. І. Хвисьюк та ін. — Харків : Фоліо, 1998. — 224 с.

В статтє рассматриваются фонды книжных памятников медицинских библиотек Харькова. Освещается их состав, состояние сохранности, значение и доступность для широких кругов специалистов. Создание специализированных коллекций, единого фонда книжных памятников медицинских библиотек Украины — задачи на будущее.

The author features the collections of rare books of medical libraries of Kharkiv. Their composition, state of preservation, significance and availability for a broad specialist range are described. Creation of specialized collections of rare books unified collection of rare books of Ukrainian medical libraries is a future task.

Надійшла до редакції 16 липня 2015 року

ВИДАТНІ ДІЯЧІ ТА ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ

УДК 37.013.77(477)(092):027.54(477-25)

Віра Іващенко,
науковий співробітник
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Педагогічна спадщина С. Ананьїна у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

У статті висвітлено життєвий шлях, науково-педагогічну та освітню діяльність видатного українського педагога і психолога С. Ананьїна. Розглянуто його наукові праці та статті з проблем порівняльної педагогіки й педології, теорії трудового та естетичного виховання. Матеріал побудовано на документах із фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського).

Ключові слова: педагогіка інтересу, трудова педагогіка, психологія, педологія, естетичне виховання, освітня діяльність, педагогічні здобутки.

Педагогічна спадщина кінця XIX — початку XX ст. — неоціненний скарб для вивчення, узагальнення й творчого використання досвіду українських учених і культурно-освітніх діячів, які збагатили унікальним доробком вітчизняну педагогічну думку.

Цей період був досить плідним і насиченим для української наукової інтелігенції, оскільки її представники мали

зможу працювати над розвитком власної педагогічної науки, що ґрунтувалася на національних засадах, традиціях і культурі.

На окреслений період припадає наукова й педагогічна діяльність ученого, психолога, педолога, філософа, перекладача С. Ананьїна (1873—1942).

Внескові науковця до скарбниці національної педагогіки присвятили праці Н. Гупан, О. Дзевєрін, Н. Дічек,

Н. Кошечко, А. Марушкевич, В. Смаль, О. Сухомлинська, М. Ярошенко та ін. Стислі відомості про діяча наведено в "Українській радянській енциклопедії", "Енциклопедії сучасної України", "Педагогічному словнику" та біобібліографічному словнику "Філософська думка в Україні".

Мета статті — дослідити й висвітлити життєвий і творчий шлях С. Ананьїна, оприлюднити та проаналізувати педагогічну спадщину вченого, що зберігається у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Постать Степана Андрійовича Ананьїна є цікавою та багатогранною. Він мав дві вищі освіти — юридичну й філософську, досконало знав іноземні мови, зарекомендував себе талановитим перекладачем, цікавився питаннями історії, психології, проводив педагогічні дослідження, поєднував викладацьку діяльність з управлінською, організа-торсько-наставницькою та культурно-просвітницькою.

Точні дати народження і смерті науковця, на жаль, невідомі, але згідно з останніми дослідженнями [13], він народився 1873 р. у м. Змієві, що на Харківщині (за іншими даними — у 1874 чи 1875-му). У дворянській родині здобув ґрунтовну домашню початкову освіту, а згодом сумлінно навчався в 3-й Харківській гімназії, яку блискуче закінчив 1893 р. Того самого року став студентом юридичного факультету Харківського університету, а після закінчення 1897 р. залишився при кафедрі кримінального права професорським стипендіатом. У "Записках Харківського університету" вийшла перша праця майбутнього науковця "Злочин і покарання у "Law in a Conodia" Данте" [13]. У 1899 р. С. Ананьїн виїхав до Німеччини, де вивчав історію філософії та психологію в Берлінському й Лейпцизькому університетах, а педагогіку — в Йєнському. Упродовж 1901 р. він виконував обов'язки податкового інспектора в Орловській губернії. Згодом вступив на історико-філологічний факультет Університету Св. Володимира (Київський університет), але 1903 р. за активну участь у студентській демонстрації його заарештували та засудили в адміністративному порядку до заслання. Проте покарання замінили, випустивши на поруки. Того самого року у харківському виданні "Вера і разум" опубліковано дослідження С. Ананьїна "Вчення Платона про прекрасне". У 1905 р. із дозволу міністра народної освіти він закінчив історико-філологічний факультет і був прийнятий на кафедру філософії Університету Св. Володимира професорським стипендіатом, де вів курси з педагогіки та психології. Розпочався насичений викладацький період: молодий учений читав педагогічні й філософські дисципліни на Вищих жіночих курсах А. Жекуліної та у Фребельському педагогічному інституті, у комерційному училищі М. Хорошилової вив законознавство, а згодом, згідно з рішенням педради, був обраний директором цього закладу.

1906 р. виходить підручник С. Ананьїна із законознавства. Водночас упродовж 1906—1914 рр. Степан Андрійович учительював у Київській Третій і П'ятій гімназіях, приватних навчальних закладах — жіночих гімназіях О. Плетнєвої, Є. Євсєєвої та чоловічій В. Науменка, викладав у навчальному закладі I-го розряду Є. Полтович. Окрім того, читав лекції на Вечірніх загальноосвітніх курсах (при гімназії В. Петра) та Київських сільськогосподарських курсах (створених Київським товариством сільського господарства і підпорядкованих Головному управлінню землеустрою і землеробства) [13].

Ще під час навчання С. Ананьїн виявив себе як серйозний дослідник і талановитий перекладач: упродовж 1905—1907 рр. у київській газеті "Университетские известия" опубліковано діалог Платона "Софіст" у перекладі науковця з історико-літературним вступом і коментарями.

1907 р. у типографії Університету Св. Володимира окремою книгою побачила світ праця "Софіст. Диалог Платона", що зберігається у фонді рідкісної книги ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Видання складається з трьох розділів: вступу, в якому викладено загальне значення діалогу та його аналітичний виклад, перекладу та окремих зауважень. На початку книги автор висловлює подяку професорові О. Гілярову, який читав курс педагогіки у Київському університеті й спеціальний курс про Платона та надихнув С. Ананьїна здійснити переклад і пояснення платонівського діалогу [9]. І нині цей переклад вважається найкращим, адже саме його було обрано для російськомовного зібрання творів античного вченого (1993 р., т. 2).

1908 р. С. Ананьїн успішно склав магістерський іспит з філософії й читав лекції для здобуття посади приват-доцента в Університеті Св. Володимира, на Київських вищих жіночих курсах викладав логіку та педагогіку, що користувалися великою популярністю серед студенток.

Із 1910 р. Степан Андрійович співпрацював із книговидавництвом "Сотрудник", завдяки чому в друкарні товариства "Печатня С. Яковлева" в Києві побачив світ "Педагогический календарь-справочник на 1910—1911 учебный год" у двох частинах за загальною редакцією С. Ананьїна та М. Цитрона. Друга частина видання зберігається у фонді рідкісної книги ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. У вступі "Від редакції" зазначено: "При составлении настоящего "Педагогического календаря-справочника" редакция стремилась дать справочные сведения, касающиеся по возможности всех сторон деятельности преподавателя, не обременяя этого издания излишним балластом" [16]. Довідник складається з двох розділів — "Бібліографічний покажчик" та "Закони і циркуляри". Перший містить підрозділи: "Література з питань виховання" (який редагував С. Ананьїн), "Література з окремих предметів навчання", "Педагогічні та дитячі журнали", "Довідкові покажчики". Видання також містить доповнення "Філософська пропедевтика" — список посібників з психології та логіки (ред. С. Ананьїн) та "Космографія". 1911 р. у видавництві "Сотрудник" вийшла "Історія педагогіки" Т. Циглера в перекладі з 3-го німецького видання за редакцією приват-доцента С. Ананьїна. У друкарні "Мир науки" ця праця вийшла під назвою "Руководство по истории педагогике" з передмовою автора до російського видання. У вступі "Від редактора" він зазначав, що мета перекладу — "дать интересующимся вопросами воспитания серьезное, вполне научное руководство по истории педагогике, потребность в каковом ощущалась уже издавна" [19].

Степан Андрійович активно провадив дослідницьку діяльність. Його цікавили питання моральних і освітніх ідеалів молоді. Вивчаючи досвід зарубіжних і вітчизняних колег, науковець дійшов висновку, що "в 3. Европе и Америке... создалась большая литература, посвященная вопросу об идеалах детей... У нас в России о таких исследованиях что-то не слышно" [1]. С. Ананьїн провів анкетування серед 142 учнів старших класів чоловічих і жіночих гімназій. Вихованці мали відповісти на 31 запитання протягом академічного уроку (45—55 хв.), а саме: "Улюблений письменник; книга; герой; квітка; заняття" тощо. Результати спостережень дослідник опублікував у московському журналі "Русская школа" під назвою "Детские идеалы" [1]. Головна думка полягала у заклику до розвитку дитячої уваги й творчості, пошуку нових методик виховання, що відповідало тогочасним прогресивним тенденціям реформування дореволюційної школи.

1912 р. С. Ананьїна затвердили на посаді приват-доцента Університету Св. Володимира. Відтоді він викладав педагогіку на історико-філологічному факультеті, читав

лекції, вів практичні заняття з теорії та історії педагогіки, спецкурси "Найважливіші напрями у сучасній російській та іноземній педагогіці" та "Соціальна педагогіка". Для ґрунтовнішого вивчення цих дисциплін пропонував слухачам праці зарубіжних авторів: П. Монро, Т. Циглера, Е. Меймана, В. Рейна та ін. Був редактором перекладу з 5-го німецького видання праці В. Рейна "Очерк педагогіки". Зазначена робота побачила світ у друкарні А. Гросмана в Києві 1913 р. і зберігається у фонді рідкісної книги ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. У передмові Степан Андрійович характеризує автора як "наиболее выдающегося мирового педагога", а нарис — як скорочений виклад тритомної праці В. Рейна і незамінний посібник для першочергового серйозного ознайомлення з педагогікою [17].

За редакцією С. Ананьїна виходить праця слухачки Вищих жіночих курсів у Києві Н. Ромашкан "Педагогіка высшей школы" (1914 р.), у передмові до якої приват-доцент зазначає: "Движение в педагогике, известное под именем 'академической педагогике', возникло недавно", і підкреслює, що реферат Н. Ромашкан є викладом основ академічної педагогіки, представленої у працях Г. Шмидкунця, "духовного отця" всього руху [18].

1914 р. у "Журналі Министерства народного просвещения" опубліковано статтю С. Ананьїна "Очерки по педагогике средней школы", в якій він досліджував поняття "загальна освіта". Учений критикував основні риси освітнього ідеалу за їхню односторонність, зокрема інтелектуалізм, універсалізм, трансцендентизм; аналізував трактування його змісту з боку західних педагогів Е. Вебера, Е. Кея, Г. Будде, Ф. Ферстера та ін. Окреслюючи завдання загальної середньої школи, наголошував на необхідності "создать человека, который мог бы на почве научного мышления, строго логического, проявить свою интеллектуальную самостоятельность в любой области знаний, жизни и деятельности" [6] та готувати учнів до вищої школи.

Майже 100 років минуло відтоді, як побачила світ найвагоміша праця С. Ананьїна дореволюційної доби "Интерес по учению современной психологии и педагогике", що стала результатом захисту дисертації на ступінь магістра філософії. Монографія є докладним, добре систематизованим аналізом результатів досліджень західних мислителів XIX — початку XX ст. щодо ролі й значення інтересу у вихованні й навчанні. У передмові науковець зазначає, що завдання праці має два аспекти — психологічний і педагогічний. Перший "заключает в себе вопрос о существе и природе интереса, об условиях его возникновения, о роли и значении его для психической жизни человека, второй — о значении его при воспитании" [4]. Автор висловлював подяку професорам Сорбони Брюно та Київського університету А. Сонні "за сообщение ценных сведений по истории применения термина — интерес во французской речи... и латинского языка и особенно... А. Гилярову, не оставлявшему все время автора своими советами и указаниями" [там само], а також професору Йенського університету В. Рейну за відомості бібліографічного характеру. Досить ґрунтовна й об'ємна праця (500 с.) містить вісім розділів та іменний покажчик із 247 позицій. Монографію С. Ананьїна оцифровано, її електронну копію представлено в локальній мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Із 1916 р. Степан Андрійович постійно викладав педагогічні спецкурси, 1917 р. його затвердили на посаді штатного доцента. С. Ананьїн був демократичним, прогресивно налаштованим ученим, захопленим професією. У червні 1919 р. в Університеті Св. Володимира на його пропозицію

розглянуто питання щодо заснування кафедри педагогіки для істотного розширення змісту викладання цієї науки, але через труднощі періоду громадянської війни нововведення, як і інші реорганізаційні заходи, не було втілено.

С. Ананьїн продовжував рецензувати та редагувати праці зарубіжних колег. Так, у листопаді 1920 р. він написав передмову до українського видання розвідки "Метод наукової педагогіки та практики його в "Домах для дитини" Марії Монтесорі, де зазначав, що "Книга... є одним із найголовніших творів відомого італійського педагога, приват-доцента Римського університету Марії Монтесорі" [15]. У ній "викладено принципи так званого Монтесорівського методу виховання дітей дошкільного віку". Професор С. Ананьїн з великою повагою ставився до прогресивних ідей колеги, вважав "що всякий освічений педагог, який намагається стати в рівень з сучасною педагогічною культурою, повинен знати систему Монтесорі", як, власне, батьки й матері. Характеризуючи альтернативну систему, науковець виявив у ній "найбільші хиби", але "вони анітрохи не зменшують цінності Монтесорівської системи виховання й тільки висовують потребу поробити в цій системі деякі зміни" [там само].

Зі встановленням радянської влади в Україні педагог поринув у розбудову нової школи і реформування вищої. У 1920 р. відбулася реорганізація Київського університету, на базі якого створено Київський медичний інститут та Інститут народної освіти (ІНО). Згодом утворено Вищий інститут народної освіти (ВІНО), а з 1926 р. Київський вищий інститут народної освіти ім. Драгоманова перейменовано у Київський інститут народної освіти (КІНО). У 1921—1923 рр. представники нової влади дозволили вести на факультеті професійної освіти інституту групу з філософсько-педагогічним циклом предметів, у якій Степан Андрійович читав загальну педагогіку, педагогічну психологію, дидактику, історію педагогіки та сучасну педагогіку, методику викладання педагогічних дисциплін. У січні 1921 р. у Києві відкрито Київський педологічний інститут, президентом якого став С. Ананьїн. Через три місяці заклад було реорганізовано і замість нього створено Науково-дослідну кафедру педології, яку очолив учений. З жовтня 1922 р. під його керівництвом започатковано педологічний семінар, на якому слухачі вивчали основи виховання, сучасні проблеми педології та педагогіки, психотехніку, обговорювали нову педологічну літературу; проводили дослідження у дитячих будинках і трудових школах м. Києва. У грудні 1922 р. у КІНО організовано "звітну публічну виставку праць семінару", на якій представлено сотні таблиць і картограм із узагальненням результатів проведених досліджень. Із 1923—1924 навчального року "бюро Інституту вирішило організувати педологічний семінар підвищеного типу під керівництвом проф. Ананьїна" [7]. 19 січня 1923 р. за постановою Художньої ради Київської державної консерваторії організовано "інструкторсько-педагогічний факультет". Основне його завдання — "дати кваліфікованих робітників у галузі музичної педагогіки, тобто: інструкторів і педагогів по музичному вихованню дітей і дорослих, — викладачів музичних шкіл 1-го ступеня гри на фортепіано, скрипки й співів та ін." [3]. Деканом факультету обрано С. Ананьїна. Звіт за півріччя діяльності факультету викладено в журналі "Шлях освіти" [там само].

Упродовж 1922—1925 рр. вчений видав низку статей із проблем естетичного та трудового виховання, педології. У статті "Естетичне виховання" С. Ананьїн зазначає: "...художественная педагогика ставит своей задачей не только воспитание к искусству, но и воспитание по-

средством искусства. ...Человек с высокоразвитой, тонкой эстетической культурой — совершенный человек. Образование и эстетическое образование — понятия равнозначущие" [12, с. 90]. Він визначав естетичну складову як частину загальної педагогічної мети поряд із фізичним розвитком, інтелектуальною освітою, трудовим і моральним вихованням, метою якого має бути прищеплення навичок самодіяльності. "Самодетельность... есть прежде всего творчество, отсюда воспитание должно создавать творческую личность. Истинная педагогика должна быть педагогикой дела, созидания, творчества". Якщо педагогіка має навчити творити, то й мистецтво повинно бути тим принципом, що зможе організувати виховання [12, с. 53]. С. Ананьїн визнавав, що вирішальна роль у навчанні за допомогою засобів мистецтва належить вчителю, адже "призвание учителя — искусство".

1928 р. у журналі "Радянська освіта" надруковано статтю Степана Андрійовича "Дитяча художня творчість і педагогічні збчення", в якій автор зазначає: "Потреба творити в основі своїй є така сама чисто фізіологічна потреба, як продовження роду, процесу дихання і т. д. ...Суть цієї потреби — воління вийти за межі свого я, виплеснути нагромаджену психофізичну енергію поза собою, дати вихід їй, надавши їй найдосконалішу й соціально найціннішу форму творчості". І саме "школа сучасна старанно намагається розвинути творчі сили дитячі..." [2].

Педагог розробив також методику організації і проведення екскурсій. На думку вченого, головна мета нарису "Екскурсионный метод преподавания" — "изобразить психологическую и педагогическую сторону экскурсионного метода и дать учащимся... краткое руководство к применению его". В екскурсійному методі науковець вбачав особливу й найефективнішу форму унаочненого вивчення "обширного многообразного мира действительности. ...Этот метод служит единственным средством непосредственного, живого и подлинного восприятия детьми вещей и явлений и знакомства с ними" [11].

Працюючи завідувачем кафедри педології, С. Ананьїн переймався ідеями науки, що визнавали дитину центром навчально-виховного процесу. За змістом вони були близькими до поглядів науковця. Тож власний аналіз започаткування й розвитку педології за кордоном та тлумачення змісту і завдань цієї науки, що тоді перебувала на стадії формування, учений виклав у статті "Педология" (1923), написаній на замовлення Київської науково-дослідної кафедри педології. У примітках від редакції журналу зазначено, що стаття "дає багатий матеріал о современном состоянии формирующейся науки о ребенке. При существующей неясности и несогласованности взглядов по вопросу о содержании и задачах педологии мы считаем ознакомление с имеющимся в статье большим фактическим материалом для каждого работника просвещения очень полезным" [8].

Автор пояснив доцільність існування педології так: "...ребенок может и, скорее, должен быть предметом особой, вполне самостоятельной науки, т. к. он есть вполне своеобразный объект среди всех прочих доступных научному исследованию объектов действительности. Наука о нем должна быть отнесена в качестве видового понятия к науке о человеке — к антропологии в широком смысле этого слова" [там само].

Значним досягненням ученого в 20-ті рр. XX ст. була праця "Трудове виховання: його минуле й сучасне", що вийшла друком у Києві 1924 р. На той час важливе значення

у підготовці молодого покоління мало саме трудове виховання. Ця проблема була надзвичайно гострою й актуальною, оскільки влада тримала курс на організацію єдиної трудової школи. Книжка містить шість розділів і "Показчик імен". Автор зазначав у вступі: "Ця праця має на думці допомогти... зрозуміти суть трудового виховання з усіма його соціально-економічними чинниками в минулому й сучасному. Для цього треба накреслити весь хід розвитку теорії та практики трудового виховання, переказати важливіші етапи їхні, звернути увагу на причини, що впливали на той розвиток, з'ясувати форми й зміст виховання на кожному етапі його розвитку, значення, що йому надавалося і, нарешті — яке воно є в теперішню епоху" [10, с. 5]. У монографії вчений розкрив минуле трудової педагогіки, визначив її основи, навів класифікацію головних напрямів, зробив порівняльний аналіз застосування цієї методики в буржуазних країнах та СРСР. С. Ананьїн ретельно проаналізував праці прихильників трудового виховання, зокрема Я. Чепіги. "На його думку, виховання дитини базується на природному прагненні людини все зрозуміти, спізнати, зробити... Розвиваючись, дитина досягає всього власною працею, що залежить од стану та розвитку її організму", а "...шкільне виховання за основу повинно мати фізичну та духовну працю, воно повинно бути трудовим" [10, с. 30]. Зі свого боку, розвідку "Практична трудова педагогіка", яка вийшла друком також 1924 р., Я. Чепіга присвятив "Вельмишановним профессорам С. Ананьїну, В. Радзимовському, І. Соколянському, що в часи революції поклали основи науки про дитину в Києві, знайшли в собі досить сил та енергії безупинно працювати в тяжких умовах дійсності 1920—22 років над питаннями педології й сприяли розв'язанню її проблем..." [20].

Незважаючи на ідеологічний тиск 20-х рр., установи під керівництвом С. Ананьїна працювали доволі плідно, а учений не полишав дослідницької роботи: тоді вийшли друком більшість його статей та окремих праць. Проте нова влада замінила "кадри старої професури" новими, пролетарськими.

1925 р. через тяжку хворобу Степан Андрійович переїхав у рідне місто Зміїв у Харківській області. У 1928/29 академічному році прізвище вченого значилося серед співробітників Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП) [14, с. 81]. У книжці "Научно-исследовательский институт педагогики УССР (1926—1976)" (Київ, 1976) також знаходимо прізвище С. Ананьїна серед науковців, які проводили дослідницьку роботу з історії педагогічної науки в інституті в різні роки. Зазначено, що великої ваги набув курс лекцій з "Історії педагогічних течій...", який С. Ананьїн створив у 1929—1930 рр. [5]. Видання вийшло друком у Харкові у вигляді окремих зшитків (лекцій), переплетених у книжку, що зберігається у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Кожна лекція (а їх усього шість) містить вступні зауваження, виклад матеріалу, запитання для самоконтролю, список літератури та "словничок чужих слів". Зазначена праця охоплювала практично усі найвідоміші на той час педагогічні концепції і характеризувалася класовим підходом автора до оцінки педагогічних течій.

1931 р. в УНДІПі відбулася дискусійна сесія, в результаті якої серед прізвищ співробітників, що "схибили", був і С. Ананьїн — ідеолог "позитивістичної концепції заміни педагогіки педологією" [14]. Відтоді наукових досліджень він не публікував і у вищій школі не викладав.

Напередодні війни здоров'я вченого поліпшилося і він наполегливо займався науковою роботою. Але перебування

на окупованій території та нескорення "новому порядку" призвели до трагічних подій. Узимку 1942 р. тіла С. Ананьїна і його дружини були знайдені у власному будинку та вивезені за наказом поліції, а останні праці науковця і весь рукописний матеріал знищено у приміщенні жандармерії.

Висновки. Науково-педагогічна спадщина С. Ананьїна — це вагомий доробок видатного ученого-педагога кінця XIX — першої третини XX ст. Як високоерудована людина, широкообізнана з досягненнями психології, філософії, історії, логіки та інших наук, він зробив значний внесок у розвиток вітчизняної педагогічної думки. Праці С. Ананьїна свідчать про прагнення створити національну педагогіку на науковій основі і становлять цілісне історико-педагогічне явище, в якому поєднано теоретико-педагогічні ідеї, погляди, кристалізація яких є результатом багатогранної діяльності. Розглянуті у статті праці вченого зберігаються у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, деякі з них оцифровано, а електронні копії доступні в локальній мережі бібліотеки.

Список використаної літератури

1. Ананьїн С. А. Детские идеалы / С. А. Ананьїн // Русская школа. — 1911. — № 7/8. — С. 210—219; № 9. — С. 20—33.
2. Ананьїн С. А. Дитяча художня творчість і педагогічні збчення // Радянська освіта. — 1928. — № 10. — С. 48—51.
3. Ананьїн С. А. Інструкторсько-педагогічний факультет Київської державної консерваторії / С. А. Ананьїн // Путь просвещения. — 1923. — № 7/8. — С. 272—273.
4. Ананьїн С. А. Интерес по учению современной психологии и педагогики / С. А. Ананьїн. — Киев : Тип. Акционер. О-ва "Петр Барский в Киеве", 1915. — 500 с.
5. Ананьїн С. А. Історія педагогічних течій. Новітні педагогічні течії : [лекції 1—6]. — Харків : Видання Всеукр. заоч. ін.-ту нар. освіти, [1929]. — 152 с.
6. Ананьїн С. А. Очерки по педагогике средней школы / С. А. Ананьїн // Журнал Министерства Народного Просвещения : новая серия. Ч. 49. — 1914. — № 1 (отд. 3). — С. 56—93.
7. Ананьїн С. А. Педологічний семінар при Київському ІНО 1922—1923 рр. / С. А. Ананьїн // Путь просвещения. — 1923. — № 7/8. — С. 269—271.
8. Ананьїн С. А. Педология / С. А. Ананьїн // Путь просвещения. — 1923. — № 4. — С. 39—54.
9. Ананьїн С. А. Софист. Диалог Платона : пер. с гр. с ист.-лит. введением и замечаниями к диалогу / С. А. Ананьїн. — Киев : Тип. Импер. Ун-та Св. Владимира Акцион. О-ва печ. и изд. дела Н. Т. Корчак-Новицкого, 1907. — 202 с.
10. Ананьїн С. А. Трудове виховання : його минуле й сучасне / С. А. Ананьїн. — Київ : Книгоспілка, 1928. — 148 с.
11. Ананьїн С. А. Экскурсионный метод преподавания / С. Ананьїн // Путь просвещения. — 1922. — № 5. — С. 86—96.
12. Ананьїн С. А. Эстетическое воспитание / С. Ананьїн // Путь просвещения. — 1922. — № 2. — С. 89—105.; № 3. — С. 37—70.
13. Кошечко Н. В. Науково-педагогічна діяльність С. А. Ананьїна (1873—1942) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кошечко Наталя Василівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — Київ, 2008. — 20 с.
14. Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929—1941) / Марочко Василь, Хілліг Гьотц. — Київ : Наук. Світ, 2003. — 302 с.
15. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки та практика його в "Домах для дитини" / М. Монтессорі ; пер. з італ. В. Щербатенко ; [авт. передм. С. Ананьїн]. — Київ : Держ. вид., 1921. — 154 с.
16. Педагогический календарь-справочник на 1910—1911 учеб. год. Ч. 2 / [составлен С. А. Ананьїным, Ж. Ф. де-Багар, Н. Н. Володкевичем и др.] ; под. общ. ред. С. А. Ананьїна и М. Л. Цитрона. — Петербург, Киев : Сотрудник, 1910. — 512 с.
17. Рейн В. Очерк педагогики / В. Рейн ; пер. с 5-го нем. изд. Е. Л. Райхинштейн ; под. ред. С. А. Ананьїна. — Киев : Изд. Пед. Кн. Маг. В. И. Пенкина, 1913. — 88 с.
18. Ромашкан Н. Педагогика высшей школы / Н. Ромашкан ; под. ред. и с предисл. С. А. Ананьїна. — Киев : Тип. М. Т. Мейнандера, 1914. — 43 с.
19. Циглер Т. История педагогики = Geschichte der Pädagogik mit besonderer Rücksicht auf das höhere Unterrichtswesen / Т. Циглер ; авториз. пер. с 3-го испр. и доп. нем. изд. Е. Цитрон и А. Карнауховай ; под. ред. С. А. Ананьїна. — Петербург, Киев : Сотрудник, 1911 (Тип. С. Г. Слюсаревского). — 501 с.
20. Чепіга Я. Практична трудова педагогіка / Я. Чепіга. — Харків, Київ : Книгоспілка, 1924. — 120 с.

В статті освітлені життєвий шлях, науково-педагогічна та освітня діяльність відомого українського педагога та психолога С. Ананьїна. Розглянуті його наукові праці та статті по проблемам порівняльної педагогіки та педології, теорії трудового та естетичного виховання. Матеріал побудований на документах з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. А. Сухомлинського (ГНПБ України ім. В. А. Сухомлинського).

In the article describes life, scientific, pedagogical and educational activity of the famous Ukrainian teacher and psychologist S. Ananjin. The author considers his scientific works and articles on the problems of comparative pedagogy and pedology, theory of labour and aesthetic education. The material is based on the documents from the fund of V. O. Sukhomlynskyi State scientific and pedagogical library of Ukraine (V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine).

Надійшла до редакції 26 червня 2015 року

XIX Міжнародна книжкова виставка "Зелена хвиля" в Одесі

Один із знакових книжкових форумів України, подія року для всієї книжкової спільноти відбулася 6—9 серпня 2015 р. за підтримки Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Української Асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, Одеської міської ради, а також Асоціації з культурного і туристичного обміну Ради Європи (АСТЕ) й Одеського дипломатичного клубу.

Книжковий ярмарок проходив просто неба, на вулиці Дерибасівській. На чотири літні дні до Одеси з'їхалися представники книжкового світу, щоб налагодити зв'язки між учасниками книжкового процесу — видавцями, книгопродавцями і читачами. "Зелена хвиля" дає можливість проаналізувати стан книжкової галузі, простежити за її тенденціями.

Серед учасників "Зеленої хвилі — 2015" — видавництва, видавничі та культурні центри, книготорговельні підприємства. Було представлено широкий асортимент книжкової продукції — художня, навчальна, науково-популярна, спеціальна, технічна, дитяча література, а також періодичні видання та друкована графіка.

"Зелена хвиля" популярна як серед інтелектуалів, так і серед масової аудиторії читачів, в орбіті книжкового ярмарку знаходяться всі значущі культурні та соціальні інституції.

Цьогоріч "Зелену хвилю" відвідали понад 15 тисяч читачів, кожен з яких знайшов у книжковому морі свою хвилю.

У програмі були презентації книжкових новинок та зустрічі з авторами; творчі зустрічі з діячами культури; автограф-сесії та майстер-класи відомих літераторів; книжкові конкурси; кінозал; читацькі конкурси, акції, розіграші призів та багато іншого.

Інформація Книжкової палати України